

«به نام خدا»

پژوهشکده‌ی مطالعات سیاسی و روابط بین‌الملل و حقوق با توجه به فرارسیدن هفته پژوهش نشست با عنوان :
نقد و بررسی کتاب «تخیل سیاسی در زیست-جهان ایرانی اسلامی در روز چهارشنبه ۲۴ آذرماه ۱۴۰۰ ساعت ۱۳
الی ۱۶ در پژوهشگاه برگزار کرد که خلاصه نشست در ذیل به اختصار می‌آید.

نشست بررسی و نقد کتاب «تخیل سیاسی در زیست-جهان ایرانی اسلامی» در پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، به صورت حضوری و مجازی، آغاز شد. پس از ارائه مباحث مقدماتی توسط مدیر جلسه خانم دکتر محمدی کیا، آقای دکتر فتح الهی، نویسنده کتاب، چکیده‌ای از مباحث اثر را بیان نمودند. به باور نویسنده جهت فهم هرچه بهتر کتاب بایسته و شایسته است با مبانی فلسفه اسلامی به این بحث ورود نماییم. تلاش این بوده است تا تخیل سیاسی را، که مفهومی نو در علوم سیاسی است، در دل میراث خود بیابیم. حوادث گذشته را با قدرت تخیل و زیست متخیلانه ژرف‌تر از کسانی که در زمان رخدادها حضور داشتند می‌توانیم درک نماییم. در واقع فهم‌های عمیق‌تر از گذشته در آینده به دست می‌آید. در مبحثی دیگر باید به این نکته توجه نمود که تخیل امکان و پتانسیل بحث روش‌شناسانه را نیز داراست. روش‌شناسی مبتنی بر تخیل برای ما زمینه ساز انجام پژوهش‌هایی نو می‌گردد.

در ادامه خانم دکتر کیخا، عضو هیات علمی دانشگاه شهید بهشتی، به ارائه دیدگاه‌های خود در ارتباط با کتاب پرداختند. ایجاد فلسفه سیاسی برمبنای خیال را باید نقطه تمایز این اثر دانست. مباحث کلی فلسفه سیاسی بر مبنای خیال و درچارچوب جدید، طرح شده‌است. انسان برمبنای خیال تعریف شده و انسان ناطق مبنای رویکرد سیاسی قرار نگرفته است. آدمی با قدرت خیال از عالم طبیعی فاصله گرفته است. عالم خیال به حوزه خصوصی تعلق ندارد بلکه در حوزه عمومی مورد نظر است. در سطحی دیگر نسبت میان اخلاق و سیاست را می‌توان در لابلای اثر رصد نمود. کوشش بنده واکاوی رویکردهای کتاب بر مبنای نسبت اخلاق و سیاست است. توجه به کرامت انسان‌ها از دریچه ارتباط اخلاق و سیاست در کتاب به جد دنبال شده است. کتاب مباحث فلسفه اسلامی و فلسفه تاریخ را از زاویه فلسفه سیاسی به بحث نهاده است. به مفاهیم شیعی و تاریخ تشیع رنگ فلسفه سیاسی داده است. تبیین ارتباط اخلاق و سیاست با بهره‌گیری از کلیدواژه ایمان رویکرد جالب توجه اثر است. تلقی ویژه از کلیدواژه ایمان ارتباط دهنده اخلاق و سیاست است. کتاب از اخلاق و ایمان تدریجی سخن می‌گوید و این ایده که اخلاق دفعی به خشونت می‌انجامد در این اثر مورد توجه قرار گرفته است. رویکرد به قانون در معنای الهیاتی آن در سیاست نیز مبحث مهم دیگری است که در کتاب دنبال شده است. قانون خدا تعبیری است که نویسنده در این فراز از آن بهره می‌گیرد. در فرازی دیگر نویسنده با وارد کردن عناصر شیعی در اخلاق به تبیین

سیاست مطلوب می‌پردازد. آنطور که نویسنده می‌گوید توحید به معنای عمل به قانون و درونی کردن انتظار و امید در جامعه است.

در ادامه خانم دکتر طیبیه محمدی کیا به ارائه دیدگاه‌ها و نظراتشان در ارتباط با اثر پرداختند. ایشان کتاب را از دو زاویه متن پژوهانه و روش‌شناسانه مورد بررسی قرار دادند. کتاب داری نقاط قوت بسیاری است. در گام نخست اثر به ارائه عبارت مهم و کمتر دیده شده تخیل سیاسی خطر می‌کند. چنین رویکردی کتاب را در شمار آثار بدیع و نوآورانه قرار می‌دهد. کتاب هم به لحاظ ظاهری و مضمونی واجد نوآوری‌هایی است. در این میان باید به بیان شیوه و تعبیر زیبا و متفاوت اثر توجه نمود. البته خواننده اثر در واژه پردازی و واژه سازی نیز با نوآوری‌های بسیاری روبرو می‌شود. کتاب با توجه به معنای موسعی که از تخیل سیاسی مراد کرده است می‌تواند و ای بسا باید در بردارنده مطالعاتی مؤثر در ارتباط با عرفان سیاسی، ادبیات فارسی و فلسفه سیاسی کلاسیک و معاصر باشد. تلاش برای پیوند زدن میان عین و ذهن و عبور از این ویژگی فلسفه سیاسی کلاسیک را باید ویژگی کلی اثر دانست که در همه مباحث کتاب دنبال شده است. کتاب در عین اینکه دارای نوآوری‌های بسیاری است. نیازمند این است که بخش‌های ناگفته‌ی نیز به آن افزوده گردد و تخیل سیاسی به شکل جدی در ساحت کنش و عمل سیاسی مورد بحث واقع گردد. توجه به آرمانشهر برخاسته از تخیل سیاسی و چندوچون برپایی آن را باید از جمله مباحثی دانست که می‌توانست در اثر مورد توجه نویسنده قرار گیرد.

آقای دکتر سید جواد میری سخنران بعدی نشست بودند. ایشان با توجه به مطالعات درباره تاریخ ایران و ملیت ایرانی به بررسی کتاب تخیل سیاسی اقدام نمودند. سه گفتمان برجسته درباره ملیت ایرانی امروز در جامعه دیده می‌شود که شامل: باستان‌گرایی، هویت ایرانی ذیل دین (مله) و ملت به مثابه ناسیون می‌گردد. هر یک از این رویکردها ذیل گفتمانی ویژه مطرح می‌گردد. در این میان با بازگشت به مباحث کتاب این پرسش رخ می‌نماید که آیا ملیت ایرانی امکان حضور گرایش‌های گوناگون را باز گذاشته است. آیا ملیت ایرانی امکان ایفای نقش را بر همگان در عرصه سیاست می‌گشاید. ایرانیت یک مفهوم متنوع و متکثر است. کتاب باید به تنوع موجود التفات ورزد و وحدت در عین کثرت را در این زمینه مورد توجه قرار دهد. در این کتاب از چندوچون ظهور ملیت ایرانی در آینده پرسش شده است. کتاب نقاط قوت بسیاری دارد. اثر در ادامه کلان پروژه پژوهشی نویسنده قرار می‌گیرد که به تعبیر لاکاتوش یک برنامه پژوهشی است. در این برنامه ابعاد مختلف موضوع محل تأمل قرار می‌گیرد. ذهنیت ایرانی دچار نوعی چندپارگی شده است و ذیل هریک از گفتمان‌های پیش گفته اصالت را با اندیشه مدرن، امر باستان و یا شریعت و وحی می‌دهد. امروز باید تلاش شود روند و راهکار سازگاری میان این سه برقرار گردد.

در ادامه حضاران در جلسه نیز به ارائه پرسش‌هایی پرداختند. خانم دکتر میرمجیدی با توجه به مباحث اثر درباره ارتباط قانون و تخیل سیاسی به طرح پرسش در زمینه جرم‌شناسی پرداختند. آقای دکتر مقیمی با توجه به رویکرد فلسفه اسلامی مباحث کتاب را واکاوی نمودند و ضرورت ابهام‌زدایی از مفاهیم مرکزی مانند تخیل را پیشنهاد دادند. آقای دکتر ربانی ضمن برشمردن نقاط قوت اثر خوانشی انتقادی از کتاب طرح نمودند و کتاب را با توجه به سبک نگرش و نگارش و نیز مباحث ویراستاری مورد انتقاد قرار دادند. آقای دکتر مبلغی ضمن برشمردن نقاط مثبت کتاب و خواندنی دانستن آن به جای خالی رویکرد به مبحث زبان در معنای عام کلمه و زبان فارسی به صورت خاص با توجه به نسبت آن دو مقوله با تخیل در کتاب به چشم می‌آید و زبان فارسی هم پیش از صفویه و هم پس از آن در سطوح مختلف (زبان دیوانی و اداری، زبان حوزه عمومی، زبان تغزلی و ادبی و زبان ارتباطی مردم) مهمترین عرصه بر آمدن خیال جمعی ما ایرانیان بوده است. امید آن است که در تجدید چاپ کتاب، این مهم مورد توجه بیشتری واقع گردد. دکتر شقاقی با مطرح نمودن جایگاه خیال و تخیل در فلسفه اسلامی به طرح پرسش درباره مبحث فرهنگ پرداختند و ارتباط فرهنگ و تخیل سیاسی را با توجه مباحث کتاب مورد سوال قرار دادند. در ادامه آقای دکتر اکبری به طرح پرسش پرداختند به باور ایشان مطالب و محتوای کتاب باید محل تأمل بیشتری قرارگیرد و با ویرایش دقیق‌تری مورد بازبینی واقع شود. پیش‌رفتن تخیل با توجه به تکثرهای سیاسی مطرح شده در کتاب، موضوع دیگری بود که از سوی ایشان مطرح گردید. از میان مخاطبان برخط نیز آقای دکتر فوزی و آقای دکتر صداقت درباره کتاب به ارائه پرسش و دیدگاه‌های خود پرداختند.